

Koronavirüs günlerinde zombi filmlerinden alınabilecek dersler

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Koronavirüs günlerinde zombi filmlerinden alınabilecek dersler

KORONAVIRÜS GÜNLERİNDE ZOMBI FILMLERİNDEN ALINABİLECEK DERSLER

Salgın hastalık ve zombi kıyameti arasındaki korkunç benzerlikler ve farklılıklar neler? Ülkelerin ve birçok bürokratin davranışları neden zombi filmi karakterlerini anımsatıyor? İnsanlık, zombileri ve salgını hangi koşullar altında yenebilir? Her şeye rağmen niçin umutlu olmalıyız?

■ Koronavirüs günlerinde zombi filmlerinden alınabilecek dersler

“Koronavirüs kriziyle mücadele ettiğimiz şu dönemde izlediğimiz şeylerden fazlasıyla etkilenebiliyoruz. 28 Gün Sonra adlı zombi filminin başında gördüğüm, dünyanın en kalabalık başkentlerinden Londra'nın o terk edilmiş görüntüsü mesela. Filmde, kalabalıkların yerini alan sessizlik, manzarayı daha da ürkütücü hale getiriyordu. Sokaktaki tek insanda gördükleri yüzünden şaşkınlık içindeydi.”

Fletcher School'un uluslararası ilişkiler profesörlerinden Daniel Drezner, dünyanın pandemi ile mücadelesini, olasılıkları ve riskleri analiz ettiği yazısına bir zombi filminden anımsadıklarıyla başlıyor. Pandeminin, çoğu insanın günlük hayatında 2008 finans krizinden de, 11 Eylül saldırılarından da daha ciddi değişikliklere yol açtığını anımsatıyor ve şöyle devam ediyor:

“Ortalık şimdiye kadar olanları ve ileride olacakları anlamaya çalışan analistlerle dolu. Bazıları analizlerini gelişmiş epidemiyolojik modellere dayandırırken, bazıları da geçmiş

salgınlarla aradaki benzerlikler üzerinden gidiyor. Oysa ben mevcut durumu daha kolay anlamamıza yardımcı olacak başka bir anoloji biliyorum: Yaşayan ölümler.

Hatta bu konseptte dayalı bir uluslararası ilişkiler ders kitabı bile yazdım. Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Zombiler adlı bu kitabın temelleri, ilk kez bundan on yıl önce Foreign Policy'de bir blog yazısı olarak atıldı. Yazıyı devam niteliğinde bir makale ve bir TEDx konuşması izledi. Dolayısıyla, Foreign Policy editörleri zombi filmlerinden bu krizle ilgili ne gibi dersler alabiliriz diye sorduklarında, en doğrusu her şeyin başladığı noktaya dönmek diye düşündüm.

■ Zombi filmlerinin açılış sahnesi ve pandemi

Ne yazık ki, koronavirüs salgınının ilk safhası, zombi filmlerine rahatsız edici derecede benziyor. Normalde bu, beşeri medeniyet açısından kötü olurdu, zira birkaç istisna hariç, zombi filmleri hep medeniyetle başlayıp kıyamet sonrası, cehennemi andıran bir manzarayla biter. Neyse ki yaşayan ölümlerin hikâyelerinde olanlarla 2020'nin geri kalanında olacaklar arasında bazı temel farklar var. Zombi filmleri, insanın adaptasyon kabiliyetine bakışı açısından oldukça kötümser tür. Bu konuda daha umutlu olabiliriz ve olmalıyız da.

Salgın hastalıkları korku filmlerindeki kötü karakterlerden birine benzetecek olsak, en ideali zombiler olurdu. Çünkü vampirler, büyücüler ve kurt adamlar gibi bu türün başlıca diğer karakterleri duygusal ya da sempatik olabiliyor. Yaşayan ölümler ise, bunların aksine, tek derdi canlı insan eti yemek olan, basit bir ceset sürüsü olarak tasvir ediliyor.

Zombilerde muhakeme yeteneği arayamazsınız, onlarla tartışamazsınız, pazarlık edemezsiniz. Tıpkı virüsler gibi, zombilerin de mantığı yoktur. Tek istedikleri şey çoğalmaktır. Zombilerin böyle basit ve pek de ilgi çekici sayılmayan bir amaç peşinde koşuyor olması, bu filmlerin her daim en ucuz, en düşük kaliteli türler arasında sayılmasına neden oldu. Zombi hikâyelerinin ilgi çekici yanı, insan eti yiyen canavarlar

değil, insanların bu tehditlere karşı verdiği mücadele. Ama ne yazık ki işin o kısmı da zayıf. Zombi temalı komediler hariç, zombi hikayeleri genelde insan ırkının yaşayan ölümlerin yarattığı tehditle mücadelesi konusunda son derece karamsar bir tablo çizer.”

■ İnsanlık, zombileri yenebilir mi?

Yazar, modern zombi filmlerinde genellikle insanlar arasındaki iş birliğinin yaşayan ölümler tehdidi karşısında nasıl bozulduğunu, bu insanların kaçınılmaz olarak birbirlerine düşman olduğunu ve bunun da yaşayan ölümlerin yayılmasını daha da hızlandırdığının anlatıldığını anımsatıyor. Örnek olarak da medeniyetin çoğunun ilk 15 dakika içinde yok olduğu Zack Snyder’in Ölümlerin Şafağı adlı filmini veriyor. Bu filmlerle içinden geçtiğimiz günler arasındaki benzerlikleri de şöyle anlatıyor:

“COVID-19 salgını sürecinde iş birliğinin çöküşü de bu hikayelerle rahatsız edici benzerlikler gösteriyor. Küresel düzeyde baktığımızda, Çin’in yeni koronavirüsün niteliği konusunda dünyanın geri kalanına karşı şeffaf davranmadığını görüyoruz. Dünya Sağlık Örgütü’nün ve diğer yabancı tıbbi uzmanların yardım tekliflerini reddeden Pekin yönetimi, ocak ayının ortalarına gelindiğinde hâlâ virüsün insandan insana geçtiğine dair kanıt olmadığında ısrar ediyordu. Kriz kötüleşirken, Çinli şirketler hakkında vurgunculuk suçlamaları ortaya çıktı. Avrupa Birliği içindeki iş birliği süreci de en iyi tabirle dengesiz seyrediyor. Çoğu üye ülke, normalde sınırları olmayan Schengen Bölgesi içerisinde hareket kısıtlaması getirdi. Birçokları temel tıbbi ekipmanlara ihracat yasağı koydu ki bu da salgının kontrol altına alınmasını daha da zorlaştırdı. 2008 finans krizi sürecinde faydalı olan G-20 gibi forumlar, salgında pek de işlevsel bir rol oynayamadı.”

Yazara göre, bu süreçte Amerikan yönetimi ise hiç varlık gösterememekle sürece aktif bir şekilde destek olmak arasında gidip geldi.

“Tek taraflı olarak getirilen seyahat yasakları, Avrupa ve ABD havaalanlarında kaosa yol açarak, virüsün yayılmasını daha da hızlandıran koşullara yol açtı. Trump yönetimi, yurtdışından tıbbi sarf malzemesi ve araştırmacı kapmak için beceriksizce hamlelerde bulundu. Beyaz Saray, sırf tıbbi sarf malzemesi tedarikini garanti altına almak için, ülke içerisindeki eyaletleri bile kendi aralarında ve federal hükümetle ihale rekabetine girmeye teşvik etti. Bu durum çok tuhaf noktalara vardı. Örneğin, Massachusetts Valisi tıbbi ekipman bulabilmek için New England Patriots takımının sahibini araya sokarak, Çin’in New York Başkonsolosu’ndan ricacı oldu.”

■ Pandemi ve bürokratlar

Yazar, bürokratların da felaket filmlerindeki gibi davrandığını şu cümlelerle öne sürüyor:

“Zombi filmleri, iş birliği olasılığı konusunda karamsar (daha doğrusu gerçekçi) bir tür, ama kurumların güvenilirliği açısından daha da karamsar. Bürokrasiler, tanımları itibarıyla, standart işletim prosedürleri geliştirmekte ustadır. Ancak hiçbir salgın standart değildir. Bu da demek oluyor ki en yetkin şekilde yönetilen kurumun bile bir noktada işleri berbat etme ihtimali var. Çoğu kimsenin afet durumunda doğru hareket ettiğini savunan yazar Rebecca Solnit bile A Paradise Built in Hell (Cehennemde Kurulan Cennet) adlı kitabında “kriz dönemlerinde yaşanan bürokrat sorunlarının, muhtemelen felaket filmlerinde doğru yansıtılan tek şey” olduğunu kabul ediyor.

Zombi filmlerinde insanların hükümetlerin yaşayan ölümlere yönelik olarak aldığı tedbirlere güvensizlik duymasına sıkça rastlanır. Bu, Romero’nun Yaşayan Ölülerin Gecesi filmine kadar dayanan bir şey. Söz konusu filmde yetkililer halka çelişkili bilgiler verir. İlk başta insanlara evlerinde kalmaları söylenir, daha sonra ise acil durum merkezlerine gitmeleri önerilir. Askeri yetkililer ve bilim insanları ekranlarda bu yeniden canlanan ölümlerin neden insanları yemeye çalıştığı konusunda ağız dalaşı yapmaktadır. Romero’nun bir

diğer filmi olan Ölülerin Şafağı, zombiler tarafından istila edilmiş bir apartmana yapılan ve çok sayıda insanın ölümüne neden olan başarısız bir baskın sahnesi ile açılır. Yapımcının sonraki filmlerinde ise ordu, vatandaşları korumaya adanmış bir kurumdan ziyade bir suç çetesi portresi çizer. Benzer şekilde, Max Brooks'un üç kitaptan oluşan zombi serisinin ilk romanı Dünya Savaşı Z de ordu ve hükümetin yaşayan ölümlerle mücadelede yaptığı çok temel hatalar ve bu hataların yol açtığı felaketlerle dolu.

Burada da ülkelerin COVID-19 yaklaşımları ile kaygı verici paralellikler söz konusu. İzlanda, Güney Kore, Norveç, Yeni Zelanda ve Singapur gibi birkaç ülke salgınla başarılı bir şekilde mücadele ederken, büyük güçlerin hiçbiri bu konuda destan yazamadı. Çin'de ortaya çıkan virüs, Wuhan'lı yetkililerin doktorları dinlememeleri ve korkularından Pekin'e durumu geç bildirmeleri yüzünden yayıldı. Ülkede vakalar azalmaya başlayınca, salgının etkisi altındaki diğer ülkelere yardım sağlamaya girişti. Ancak bu süreçte Pekin'in yumuşak güç bağlamında elde ettiği ne kadar kazanım varsa, yurt dışına gönderilen ekipmanların büyük bölümünün hatalı ya da bozuk olduğunun anlaşılmasıyla yok olup gitti."

■ Zombi distopyaları ile salgın dönemindeki davranışlar

Zombi filmleriyle pandemi arasındaki bir benzerlik de yazara göre, halktaki panik:

"Marc Foster'in Dünya Savaşı Z romanından uyarladığı filmin en sinir bozucu sahnesi, Brad Pitt'in oynadığı karakter ve ailesinin, insanların talan ettiği bir süpermarkette bir şeyler almaya çalıştıkları sahneydi. Neyse ki mevcut salgında şimdiye dek o denli şiddet içerikli olaylar yaşanmadı. Ama yine de halkın tuvalet kağıdına, temizlik ürünlerine ve bozulmayan ürünlere saldırması, filmdeki paniği anımsatmıyor değil.

Zombi distopyaları ile salgın dönemindeki davranışlar arasında çarpıcı benzerlikler olsa da, farklılıklar çok daha fazla. Bunların en önemlisi ve aynı zamanda en basmakalıp olanı şu:

Zombi filmlerinde bir zombi tarafından ısırılırsanız, kesinlikle ölür ve yeniden canlanırsınız; kural budur. Yeni koronavirüs son derece kötü bir patojen, ama en kötü senaryoda dahi ölüm oranı yüzde 5'in altında kalıyor. Mevcut sıkı tedbirlerin sebebi, artış eğilimini durdurup tersine çevirerek hastanelerin acil bakım kapasitesi üzerine aşırı yük binmemesini sağlamak. Şayet herhangi bir negatif şok yaşanmazsa, dünya, 1918'deki grip salgınından nasıl kurtulduysa, COVID-19'dan da öyle kurtulacaktır. Jonathan Levine'in Sıcak Bedenler adlı filmi (ve filmin uyarlandığı, Isaac Marion'un aynı adlı romanı) ve Edgar Wright'ın yönettiği Zombilerin Şafağı gibi az sayıdaki bazı zombi hikayelerinde normale dönüş yönünde benzer bir örüntü söz konusu, ama bunlar sadece birer istisna, kural değil.

Bir diğer fark da şu ki, toplumun mevcut salgına verdiği tepki, zombi filmlerindekilere kıyasla çok daha yapıcı seyrediyor. Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Zombiler adlı kitabımda da belirttiğim gibi, zombi filmleri ve edebiyatı, insan ırkı konusunda çok daha karamsar ve müstehzi bir bakış açısına sahip."

■ Biz yürüyen ölülerimiz

Yazar, insanlar arasındaki iş birliğine inanan karakterlerin olduğu zombi filmlerini de anımsatıyor ve günümüzle arasında şöyle bir bağ kuruyor:

"The Walking Dead adlı dizisinin ilk birkaç sezonu, dizi karakterlerinden Rick ve Shane'in birbirine zıt felsefeleri arasındaki çatışmayı konu alıyordu. Rick, zombilerin olduğu bir dünyada bile iş birliğine dayalı bir şekilde varlıklarını sürdürmenin mümkün olduğuna inanırken, Shane daha Hobbesyan bir dünya görüşüne sahipti. Dizinin dördüncü sezonuna gelindiğinde bu tartışma sona erdi: Shane artık ölmüştü, Rick ve diğer sağ kalanlar da içlerindeki Hobbesyan sesi kabullenmişti. Robert Kirkman'ın çizgi roman serisinden uyarlanan dizinin en meşhur repliklerinden biri, Rick'in "Biz yürüyen ölülerimiz!" cümlesiydi. Nitekim Kirkman'ın eserinde

vermek istediği mesaj, zombilerin insanları ahlaki değerlerden yoksun birer otomata çeviriyor oluşuydu.”

Zombi filmlerine hiç benzemeyen manzaralar da var

Bütün bu karamsarlığına rağmen, yazara göre, zombi filmleriyle günümüz arasında birbirine benzemeyen unsurlar da var, örneğin halkın sağlık çalışanlarına duyduğu minneti göstermesi:

“şu anda şehir merkezlerinin boş olmasının nedeni, vatandaşların, virüsün yayılmasını önlemek için hükümetlerin tavsiyelerine kulak vererek sosyal mesafe kuralına dikkat ediyor olması. Hiçbir zombi filminde halkın acil servis çalışanlarına ve sağlıkçılara minnettarlıklarının bir göstergesi olarak serenat yaptığını göremezsiniz. Tuvalet kağıdı kavgaları istisnai bir durum, genel bir kural değil. şu ana kadar mal dağıtım sisteminde hiçbir kesinti olmadı. Temel tketicilern fiyatlarındaki artışa dikkat çeken haberlerde bile “dünyanın yakın zamanda bir gıda sıkıntısına düşmesinin söz konusu olmadığı” ifade ediliyor. İhtiyaç sahibi komşularına yardım eli uzatan vatandaşların hikayelerini konu alan haberler sayıca çok daha fazla. Anketler de bu güçlü birlik duygusunu doğruluyor. Kısaca ortalığa anarşi değil, sosyal dayanışma hkim.

Zombi filmlerinde insanın yeni tehditler karşısındaki adaptasyon ve dayanma gücü hep küçümsenir. Salgın krizinde sosyal dayanışmanın sürmesinin sebeplerinden biri, elektrik ve p toplama gibi hizmetlerin hâlâ devam ediyor olması. Bu yazıyı okuyabildiğinize göre, zombi hikayelerinin aksine internet bağlantınız da var. Aslına bakılacak olursa, bu kadar fazla insan faaliyetini geçici olarak evrimii platformlara taşıyabilmiş olmamız, bu salgının çok ciddi olmakla birlikte bir zombi kıyameti olmadığına dair bir işaret. Diğer bir deyişle, Amazon, Zoom ve Costco birer dikensiz gl sayılmasalar da lmcl Deney filmindeki Umbrella Corporation kadar kötü niyetli olmadıkları ve ondan daha becerikli oldukları da ortada.”

■ Zombi düzeni hangi koşullarda hayata geçebilir?

“Zombi düzeni yine de doğru bir öngörü olabilir ve dünya bu distopyaya doğru dümen kırabilir” diyen yazar bu görüşünü de şöyle savunuyor:

“Koronavirüs henüz, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda hızlı bir şekilde yayılmadı. Bu olursa, kitlesel can kaybı ve devletlerin çöküş ihtimali de dikkate alınmalı. Panik ve güvensizlik de en az biyolojik patojenler kadar bulaşıcı olabilir. Üstüne bir de artan silah satışlarını düşünürseniz, kendimizi bir anda The Walking Dead dünyasına benzer bir ortamda bulmamız mümkün.

Bununla birlikte, zombi düzeni insanları mütemadiyen yok sayan bir hikayedir. Koronavirüs salgını sürecinde kurumsal suistimallerin yaşanması ve iş birliğinin çökmesi de bu anlatımla bağdaşan şeyler olurdu. Ancak şu anda çoğu kişinin krize doğru biçimde yaklaştığını ve destekleyici bir tavır içerisinde olduğunu görüyoruz. Bunun da nedeni insanların uyum sağlayabilme yeteneği. Nitekim Dünya Savaşı Z'nin halen bu türün en iyi romanı sayılmasının sebebi de, Brooks'un hem bireylerin hem de kurumların zaman içerisinde yeni tehditlere adapte olacağını farkında olmasıydı. Beşerî toplumun çöküşü ile tedavi ve aşı arayışı arasındaki bir yarışta paramı her zaman ve her koşulda doktorlara ve bilim insanlarına yatırıyorum. Yapışkan bantı keşfetmiş bir canlı türünü asla hafife almayın!”

 # Bu yazı ilk kez 17 Nisan 2020'de yayımlanmıştır.

o Daniel W. Drezner'in Foreign Policy'de yayınlanan “Zombi Filmlerinden Koronavirüs Dünyasına Dair Neler Öğrendim?” başlıklı yazısı Evren Serbest tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve editoryal katkılarla yeniden düzenlenmiştir.

Makalenin orijinaline ve tamamına şu linkten ulaşabilirsiniz:

<https://foreignpolicy.com/2020/04/11/what-i-learned-about-coronavirus-world-from-zombie-movies/> Publisistika